

Oponentský posudek

Kamil Beer, Analýza srovnání francouzské a německé
plakátové propagandy za 1. světové války,
Disertační práce, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií,
Praha 2022, 221 s.

Mgr. Kamil Beer si pro svou disertační práci vybral téma zajímavé, a ovšem též nesnadné. K jeho zpracování shromáždil značný materiál, který ale interpretuje povytce pomocí deskriptivních postupů. Po krátkém úvodu, v němž se autor pokouší o terminologické vymezení předmětu disertace a specifikaci metodologie následuje stručný historický výklad o postupu Francie v první světové válce. Následně jsou z hlediska ikonografie a funkce v chronologickém sledu pojednány francouzské válečné plakáty. Dotyčnou část pojednání uzavírají biografické medailony umělců – tvůrců vizuální stránky francouzské válečné propagandy.

Stejnou strukturu má rovněž „německá“ část práce: vstupní historický přehled, pojednání o plakátech v rámci jednotlivých kategorií dle vizuálních motivů a medailony tvůrců (plus jedné tvůrkyně) výtvarných předloh. Závěrem autor v rámci jednotlivých tematických skupin komparuje francouzskou a německou propagandu. Dochází k závěru, že německá propaganda, užívající především racionálních postupů, rozhodně ve svém úsilí nesehala, avšak její komunikace s předpokládanými cílovými skupinami v zázemí nebyla vždy dostatečně efektivní. Zde naopak spočívala hlavní síla propagandy francouzské, pracující s obecně srozumitelnými metaforami a nebránící se emotivním metodám. Otázku, zda a do jaké míry se lišila (musela lišit!) při volbě propagandistických strategií země, jejíž vojska bojovala za hranicemi vlasti od mocnosti, která čelila nepřátelskému útoku na vlastním území, autor ponechává kupodivu bez odpovědi, dokonce si ji ani neklade.

Snaha po maximální úplnosti materiálu a z něho plynoucího pojednání je největší předností, ale současně i slabinou posuzované práce. Autor vsadil na plošné, skoro by se chtělo říci „topografické“ pojednání nesmírně rozsáhlé problematiky, přičemž musel logicky rezignovat na hloubkové analýzy a komparace. Naskýtá se otázka, zda by nebylo lépe vymezit si konkrétní tematický segment válečné propagandy, a ten

pojednat v celém rozsahu (tj. nesoustředit se jen na plakáty, ale např. i na pohlednice, filmy, knihy a merkantilie). Takto se pan Beer ocitl v osidlech komplexní a značně široké problematiky, jejíž úspěšné zvládnutí po stránkách ikonografické, ikonologické, vizuálně-psychologické, sociokulturní a v neposlední řadě uměleckohistorické leží za hranicemi možností jednotlivce i neskonalé badatelsky zkušenějšího a erudovanějšího. Výsledek tvoří povýtce deskriptivní výčet a mechanická klasifikace různorodého materiálu, jejíž podstatu vlastně nejlépe vyjadřují kvantifikační tabulky. Na druhé straně je text na mnohých místech faktograficky přínosný, zejména při identifikaci zobrazované vojenské techniky.

Závažný problém posuzované práce spatřuji v nedomyšleném a odbytém teoretickém a metodologickém rámci práce. Autor se ve snaze dodat svému povýtce výčtovému postupu alespoň jakési metodické zakotvení uchyluje k pracím zastaralým (Lee 1945), nebo k proseminárním úvodům do studia dějepisu, z nichž první vyšly v 60. letech minulého století a jen těžko mohou poskytnout aktuální metodologické podněty. Horší je, že zásadní literaturu k tématu pan Beer nezná, nebo přinejmenším necituje a nepoužívá. Výčet alespoň základních titulů, jež jeho práce opomíjí, by vydal na sekundární bibliografii, proto připomínám alespoň zásadní katalogy, např. Rolf Spilker – Bernd Ulrich (edd.), *Der Tod als Maschinist. Der industrialisierte Krieg 1914-1918*, Bramsche 1998; Rainer Rother (ed.), *Die letzten Tage der Menschheit. Bilder des Ersten Weltkrieges*, Berlin 1994; dále pak namátkou: Brigitte Hamann, *Der Erste Weltkrieg: Wahrheit und Lüge in Bildern und Texten*, München 2008; François Pairault, *Images de Poilus*, Paris 2002 a zejména: Siegfried Quandt – Horst Schichtel (edd.), *Der Erste Weltkrieg als Kommunikationsereignis*, Gießen 1993. Za neodpustitelný, ba téměř nepochopitelný pak pokládám fakt, že autor zcela opomenul tematicky zaměřené práce z pera Rudolfa Jaworskiho, který se komparaci vizuální propagandy během první světové války věnuje opakovaně. Znalost těchto (a mnohých dalších) titulů by mu jistě prospěla.

Pan Beer, vědom si těchto limitů, zůstává většinou u prvoplánového popisu. Protože si ale evidentně neuvědomuje souvislosti, které tvůrci a inventoři válečné propagandy naopak dokonale ovládali, např. tradici mnohasetleté „války obrazů“ mezi Francií a římskoněmeckou říší, dopouští se místy omylů naivních až k zábavnosti. Několik

příkladů za mnohé: Samson nebral svou sílu z vousu, nýbrž z vlasů (s. 36), „náboženská vize armády duchů“ (s. 40) má své kořeny již v době prusko-francouzské války, kdy se vojáci tehdejší francouzské armády obdobně vztahovali k vojsku Napoleona I., „unikátní grafické provedení“ ve „vzorku“ na plakátu č. 1917-68 (s. 52-53) je ve skutečnosti výtvarně vděčnou parafrází byzantského stylového repertoáru a tradičního ruského „luboku“, jenž byl dominantním výtvarným prvkem v oficiálním carském válečném plakátu a ve Francii byl nepochybně znám; mimochodem, pojem „matinée“ zde nelze překládat jako „ráno“, ale jako dopolední společenskou akci povýtce neformální povahy. Na s. 106-107 autor posuzované práce bohužel ukazuje, že si není vědom elementárních rozdílů mezi heraldickými figurami orla a orlice (srov. jeho „dvouhlavou orlici“).

Pokud uvádím jako *pars pro toto* tyto chyby, neznamená to, že bych si současně neuvědomoval, jak pečlivou a náročnou práci autor disertace vykonal na poli deskripce francouzských a německých válečných plakátů. Uznání si zasluhuje formální stránka posuzovaného díla, spočívající mj. ve shromáždění a seřazení četných reprodukcí pojednávaných artefaktů. Naproti tomu chudičkový seznam literatury trpí nesjednocením citací, jež vzbuzuje podezření, že mnohé práce autor ani neměl v ruce a spolehl se především na internetové zdroje. Jejich výčet považuji za zcela reprezentativní.

Z výše uvedeného vyplývá, že disertační práci pana kolegy Kamila Beera považuji za výsledek solidního úsilí faktografického, heuristického a deskriptivního, jež se ale zastavilo na půli cesty. Věcné chyby a absence základní literatury ve spojení s redakčně odbytou bibliografií a dalšími vyjmenovanými prohřešky, zejména pak se závažnými nedostatky v rovině interpretační a metodologické, to vše mě vede k tomu, že s politováním **předloženou disertaci nedoporučuji k obhajobě, neboť podle mého názoru nesplňuje nároky kladené na kvalifikační práci tohoto stupně, jak je stanoví příslušné předpisy Univerzity Karlovy.**

V Praze, v listopadu 2022

prof. PhDr. Vít Vlnas, Ph.D.